

բայ կը դնեն: Դուք պիտի պայքարիք թշնամին՝ արդիական կեանքի հեթանոսացումն է, ձեր զէնքերը պիտի ըլլան ծաւալը եւ պաշտպանութիւնը քրիստոնէական կրօնքի սկզբունքներուն, ձեր կոռուի դաշտն է այն հակամարտը որ կայ բանականութեան եւ զգայականութեան միջեւ, Քրիստոսի եւ Նեոին միջեւ»:

Ժամանակի մարդն է ըսինք, եւ իր նախորդին նման, մարդկային հանճարի ամէն ձիրք ու հնարագիտութիւն, ինչպէս մամուլ, այսպէս ձայնասփիւռ, շարժապատկեր ու թատրոն իրեն համար «գորաւոր ազդակներ են, ինչպէս ժամանակաւորին զուարճութեան ու երջանկութեան, այսպէս զուգահեռաբար եւ աւելի մեծ չափով պէտք է որ ի սպաս դրուին ճշմարտութեան ու քաղաքակրթութեան»: 1932ին Հոլանտական Շարժապատկերի ընկերութեան ի մէջ ալլոց կը գրէր. «Չարմանալիօրէն շարժուն ու խօսուն պատկերները պէտք որ աչքերուն ու ականջներուն ճամբով զուարթացնեն սրտերը եւ հարստացնեն միտքն ու հոգին»: Ուրիշ առիթով, 1934ին Շարժապատկերի Միջազգային Ընկերութեան Նախագահին կը գրէր. «Գիտական զարգացումները ու գիւտերն ալ իրենց կարգին Աստուծոյ պարգեւներն են, որոնք պէտք է ճշմարտութեան սէրը ու Գեղեցիկին ճաշակը աւելցնեն»:

* * *

Բոլոր պետութիւնները Վատիկանի մօտ իրենց դեսպանին միջոցով կամ պաշտօնական ներկայացուցիչներով հաղորդեցին իրենց խնդակցութիւնները ու մաղթողականը:

Մարտ 12ին Ս. Պետրոսի տաճարին մէջ, ներկայութեամբ խալական արքայական տան, նախարարութեանց եւ միւս օտար պետութեանց դեսպաններու ու պաշտօն-

նական մարմիններու, մեծ հանդիսով տեղի ունեցաւ Ն. Ս. Թագադրութեան արարողութիւնը:

Քրիստոնէութիւնը մոռցաւ Պիոս ԺԱ. խաղաղութեան ու մեծաշէն մեծ մարդուն մահուան սուգը, որովհետեւ Պիոս ԺԱ. անձին մէջ դտաւ անոր արժանաւոր Յաջորդը, անոր մեծութեան բոլոր հաւատարմներով օժտուած, դտաւ իր Գիւլիը, հոգիներու իմաստուն եւ բարեհամբոյր Հովիւը, որ պիտի շարունակէ ապրիլ ու դործել Արդարութեան ու Խաղաղութեան համար:

Եւ մենք, բոլոր ազգերու եւ հաւատացեալ ժողովուրդներու հետ, որոնք մըրցակցեցան յարգանքի եւ սիրոյ բացառիկ ու անվերապահ զգացումներով ողջունելու իր դալուստն եւ երկնքէն իրեն սահմանուած առաքելական դերադանց պաշտօնը, մենք ալ կը կրկնենք աւետարանական օրհներգը. «Օրհնեա՛լ եկեա՛ն յանուն Տեառն», եւ ձեռնունայն շերեւնալու համար այդքան ընծայարեր ժողովուրդներու մէջ, կը նուիրենք Ս. Աթոռին եւ իրեն նորընտիր Գահակալին՝ ամենազեղեցիկ եւ թանկարժէք պսակ մը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ սրբազան դանձարանէն՝ նոյն ինքն Ս. Ներսէս Ծնորհալի ձեռքով հիւսուած եւ ականակուռ զարդարուած:

«Եւ դու Հռովմ՝ մայր քաղաքաց,
Գերապայծառ եւ պատուելի,
Մեծին արքունի Պետրոսի
Առաքելոց գլխաւորի:

Եկեղեցիդ անշարժելի
Ի կեփայեան շինեալ վիմի
Դրանց դժոխոց անվանելի
Եւ կնիք երկնիցըն քացոյի»:

(ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՑ. ԻԱ.)

ԽՄԲ.

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԱՐՅՈՒՆՔ ՄԱՅԻՍԵԱՆ ԺՊԻՏ

Ամէն տարի երբ «Ծառերն ամենայն ծաղկին, ու, հոտը գայ գարնանային», կը ծագի «Լոյսը Հայոց սուրբ Զատիկին» մեր հայրենի երգին ազու մեղու քաղցրութեամբ:

Եկե՛ք սիրելի եղբայրներ, եղբայրներ լեզուի, եղբայրներ սրտի եւ արիւնի, եկե՛ք միանալ մեր հայրենի տունը ու քոյ կազմուի աշխարհիս ամէնէն հեռաւոր անկիւններէն՝ կարաւանն ու բանակը մեր. մենք Ապրիլեան Ուխտ ունինք, եկե՛ք երթանք դէպ ի աղբիւրն այդ Լոյսին՝ ըլլա՛յ կեանքով, ըլլա՛յ մահով, ուխտի երթանք ո՛վ եղբայրներ:

Ամէն ոք սիրտ մ'ունի մաքուր. ահա սափոր արցունքի:

Ամէն ոք բորբ արիւն ունի. ահա վարդեր ուխտական:

Զատի՛կ... անցք ու գնացք դէպ ի բարձունքն ազատութեան, դէպ ի երկիրն Աւետեաց:

Հայկակա՛ն Զատիկ... անցք ու գնացք կարմիր ծովէ մ'անսահման. կարմիր՝ մեր հայրերուն, մեր մայրերուն, մեր եղբայրներուն ու բոյրերուն արիւնով ծովացած:

Հայկակա՛ն Զատիկ, յաղթանակի նախօրեակ, տօն գոհուած մեր քաջերուն՝ մեր Ազատութեան արշալոյսին:

Եւ ո՞վ պիտի զանաւոր սիրոյ վարդեր, պաշտամունքի արցունքներ մեր ծանօթ ու պաշտելի Նահատակներու անծանօթ ու անքիւ շիրիմներուն համար, հեռաւոր ու կարօտալից վայրերուն մէջ՝ ուր ամէն քաղաք համբոյր մ'ունի, ամէն ծաղիկ ու գեփիւն՝ արցունք եւ հառաչ, ամէն ձոր ու հովիտ՝ մաս մը անոնց խնկելի մատուցման: Եւ օդ, բնութիւն եւ երկինք՝ յուզումով ու զարմանքով դեռ ունկնդիր են անոնց յետին հառաչին ու սուրբ կտակին՝ որ կը բրբռայ ու կը ծաւալի ու կ'ապրի անմեռ, խօսելու համար դեռ ու միշտ մեր ու մեր գաւակներու հոգիներուն:

Եւ ահա, մեր վաղուի ազատութեան Լոյսն է որ կը ծագի այդ գիշերէն, սարսուռի, արիւնի եւ մահուան գիշերէն. յաղթանակ՝ մարտէն յետոյ, եւ ազատութիւն՝ գոհերու մահով:

Ողջո՛յն քեզ նոր կեանք՝ անմեռ յոյսի եւ հրաշափառ յարութեան՝ մեր զանգուածային մահուան մէջ, խորհրդաւոր ինչպէս ծնունդը լոյսին՝ խաւարի ծոցէն, գեղեցիկ ու տեղեկ ինչպէս ազատութիւնը:

Մեր Ապրիլեան տօնը իսկապէս լոյսի եւ կեանքի աղբիւր է, որ ամէն տարի արշալոյսի պէս կը բռնկի ու կը հեղեղուի մեր հեռաւոր ու պաշտելի Հայրենիքէն, Այրարատի սպիտակափառ կատարէն. ու մենք յաւերժօրէն տուրիւն եւ խորխորտ՝ կենսամարդ ու ժերով կը վարգենք դէպ ի ազատութիւն, ամէն անգամ որ մեր Ապրիլեան ուխտէն կը վերադառնանք՝ մեր սրտերուն մէջ արծաթած երգերը ՎԱՐՈՒԺԱՆԵԱՆ՝ մեր Յեղին սրտին հարազատ փառքերով:

Եւ Հեթանոս երգերու վահագնեան կորովով, երբ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ Յայդալոյսին մէջ կ'երագեցնէ մեր հին տունն ու բոյնը աւեր, մեր լեռներու կեանքը խրոխտ, ՍԵՒԱԿԻ հետ կ'ուխտեն մեր հայրենի սրբութեանց հաւատարմութիւն ու ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ արձակած արիւնավառ Հրաւէրներուն մէջ ուղղուած բոլոր Հայոց-հիներուն՝ ոգեկոչումն եւ սրբագործումը Մեսրոպի հաննարին՝ Հայ գրիկ պաշտամունքով:

Ամէն Ապրիլի կ'արիւնի Հայ սիրտը, կը կարմրի Հայ մամուլը. ահա Զատիկը Հայութեան:

Ո՛վ դուք, որ սէր եւ արիւն հոսող սրտերով ելած Հայ Գողթոք-ան կը դաւանի խաչուած Հայութեան մէջ անմահութիւնը ձեր ցեղին՝ անոր հաւատքով ու փառքով, տեսէ՛ք տեսէ՛ք լոյսը Յարութեան արշալոյսին, որուն ոտնաձայնն առած իր մարգարէի տեսիլով հրաշարուեստ քերթողը մեր ցեղին՝ զայն կտակ կ'աւանդէր բոլոր հայ մայրերուն, երգուրնցներով որ հաւատան մեր յարութեան ու իրենց էութենէն փոխանցեն իրենց զաւակներուն՝ հայ ցեղի վաղուան դիւցազներուն:

Փոքորիկն եկաւ, զարհուրանքը տիրեց, ինչքան գոհերը Հայրենիքի սեղանին վրայ որպէս գոհեր հաշտութեան, ու ահա յանկարծ ցոլաց յաւերժական Այրարատի գագաթին՝ ծիածանը փրկութեան գուշակ:

* * *

Եւ ահա կու գայ Մայիսը, կը ծաղկի հայուն յոյսը եւ կը ժպտի անոր երեսին՝ ազատութիւնը երկնապարգեւ, գին արիւնի եւ արիւնի պէս քանկագին:

Ով որ կը հաւատայ մեր ցեղի արիւնին արգաւանդութեան, ան միայն կրնայ հրաշափառ յարութեան լոյսը տեսնել ու փարիլ անոր: Ուժգին հաւատալ մեր ցեղի կենսունակութեան, ուժգին փարիլ անոր դատին սրբութեան, անոր հաւատքին, անոր Գրին, անոր աւանդներուն, ահա միակ գրաւականը ազատութիւնը սեփականելու:

Այրարատի կողմին կը վառի արշալոյսը, դեռ կարմիր ու միգապատ. վաղը պիտի պայծառանայ ան. եւ ով որ այդ հաւատքն ունի, հաւատքը մեր Նահատակներուն՝ կ'երթայ աղբիւրն այդ լոյսին:

Ու հոն կը դիմեն բոլոր մեր հեռաւոր ու պանդուխտ եղբայրները՝ որոնք ազատութիւն կ'երագեն, որոնց յոյսի ջահը արծաթ իրենց սրտին՝ կ'արծաթծի կարօտը հայրենի ազատութեան, փարուրը հայրենի սրբութեանց:

Ու եթէ դեռ ուղին երկարի, հարկ ըլլայ կտրել լեռներ, ծովեր ու ովկիանոսներ, ահա մեր Հայրերու Գիրը լստ ու կամուրջ, անոր փարած կը կտրենք ամէն հոսանք, կը յաղթենք ամէն փոքորիկ, ու կը վայելենք պտուղը մեր խոր հաւատքին՝ որ մեր ամէնէն մեծ փառքն ու հարստութիւնն է, աւելի մեծ քան մեր կորստական արծաթն ու ոսկին՝ զոր կողոպտեցին մեզմէ մեր անողորմ եւ անաստուած ջարդարարները, աւելի քանկագին քան մեր արիւնն ու կեանքը՝ որուն դաւեցին դժոխքի տառապանքն ու զենքերով մեր քշմամբները:

Հա՛յ մայրեր, բոլոր դարերն՝ հին ու նոր, անցեալ ու ապանի՝ ձեզ կ'երգուրնցընեն յանուն ձեր եւ ձեր հայրերու հաւատքին, ձեր կաթին հետ ձեր հայ զաւակներուն ջամբելու յիշատակն անմոռաց մեր գլխուն պայքած: ահաւոր եղեռնին, ու անմեռ հաւատքը մեր վերակենդանութեան. ձեր կաթին հետ հայու հոգին ջամբեցէ՛ք, հայու երգով ու շարականով օրեցե՛ք մեր վաղուան եղբայրները. որ օր մ'ալ անոնք իրենց հայրերու հաւատքով, իրենց հայրերու գրով եւ իրենց հայրերու սուրով՝ կտրեն անցնին անապատը երկար ու սպառիչ, եւ իրենց հայրենի լեռներու վրայ ազատութեան դրօշին տակ ապրին երջանիկ՝ գործով ու փառքով արժանի իրենց Նահատակ ու դիւցազն Հայերուն:

ԽՄԲ.

ԾՆԶ ԿՇՍԵՆ

Նահատակաց յիշատակին

Ինծի կ'ըսեն. «Քնա՛րդ է տրտում,
Յաւէտ կ'երգես ցաւի մասին ու կարօտի».
Ի՛նչպէս չերգեմ, լարերս եմ քաց դա՛ռն արցունքով՝
Մեր մայրերուն եւ բոյրերուն.
Ամբողջ ազգիս սո՛ւգը ունիմ:

Ինծի կ'ըսեն. «Քնա՛րդ է մըռայլ,
Յաւէտ կ'երգես մահուան մասին ու աւերի».
Ի՛նչպէս չերգեմ, լարերս եմ քաց սո՛ւրբ արիւնով՝
Մեր հայրերուն, եղբայրներուն,
Ամբողջ ազգիս եղե՛ռնն ունիմ:

Ինծի կ'ըսեն. «Քնա՛րդ է մըքին,
Յաւէտ կ'երգես խաչի մասին ու աղօթքի».
Ի՛նչպէս չերգեմ, այդ խաչին տակ ինկան անթիւ մեր զաւակներ,
Այդ խաչին տակ հեզ ժողովո՛ւրդ մ'եղաւ ամբողջ
Ի Գողթոք-ա, իր Յարութեան հրեղէն յոյսով,
Ամբողջ ազգիս հաւա՛տքն ունիմ:

Ես ինձ կ'ըսեմ. ցորչափ ցեղիդ հէ՛ք
մայրերուն
Արտասունքն յորդ դեռ կը տեղայ,
Ցորչափ ցեղիդ նահատակաց
Արիւնն առատ կը պըղպըջայ,
Ցորչափ ցեղիդ մանուկներուն
Աղօթքն աղու կը բարձրանայ,

Երգէ՛ր ազգիդ սուգը խորունկ,
Եղեռնն ազգիդ աննախընթաց
Ու խաչն ազգիդ քեւատարած.
Այդ խաչին տակ հանգչէ՛ր եւ դուն,
Ծաղի՛կ, նըւա՛գ, համբո՛յր, արե՛ւ:

ՀՐԱԶ ՔԱԶԱՐԵՆՑ